

H. H. Ewers

Alrúna

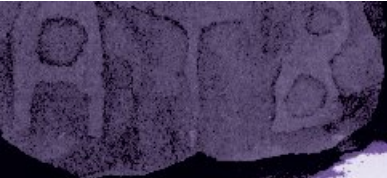
Příhody živoucí bytosti

VOLVOX GLOBATOR 2010

Alrúna
Příhody živoucí bytosti
H. H. Ewers
volvox globator 2010

Alrúna

Příhody živoucí bytosti

H. H. EWERS

Podle 48. vydání originálu
preložil Hugo Filla

Illustrations © Luboš Drtina, 2010

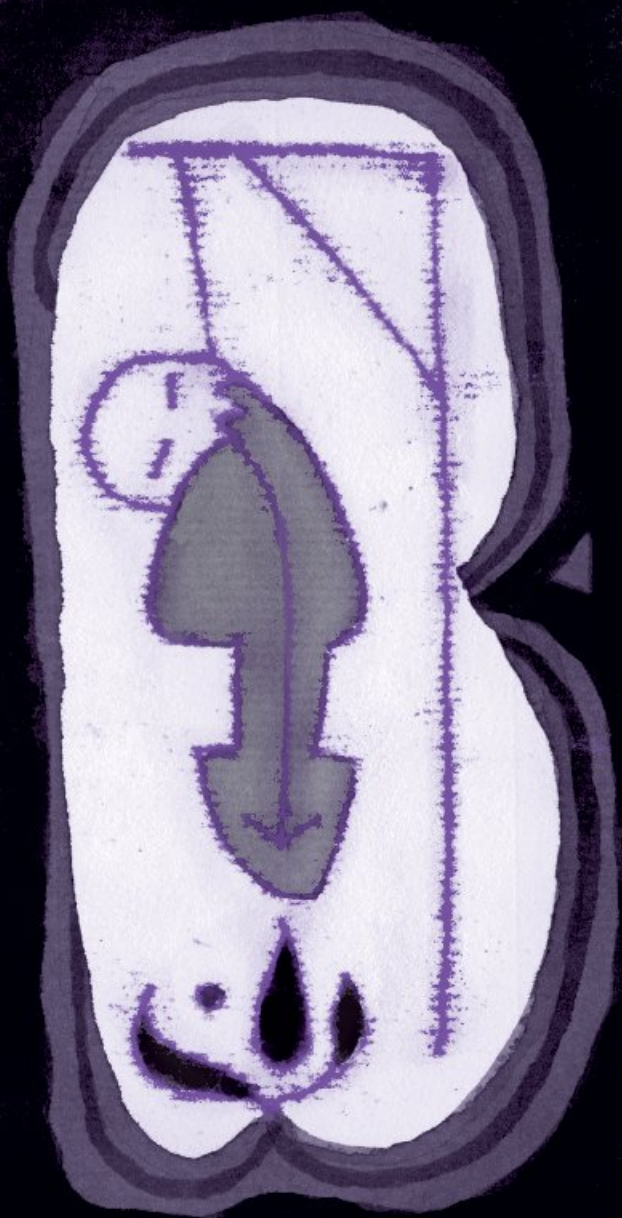
ISBN 978-80-7207-792-2

ISBN 978-80-7207-984-1 (pdf)

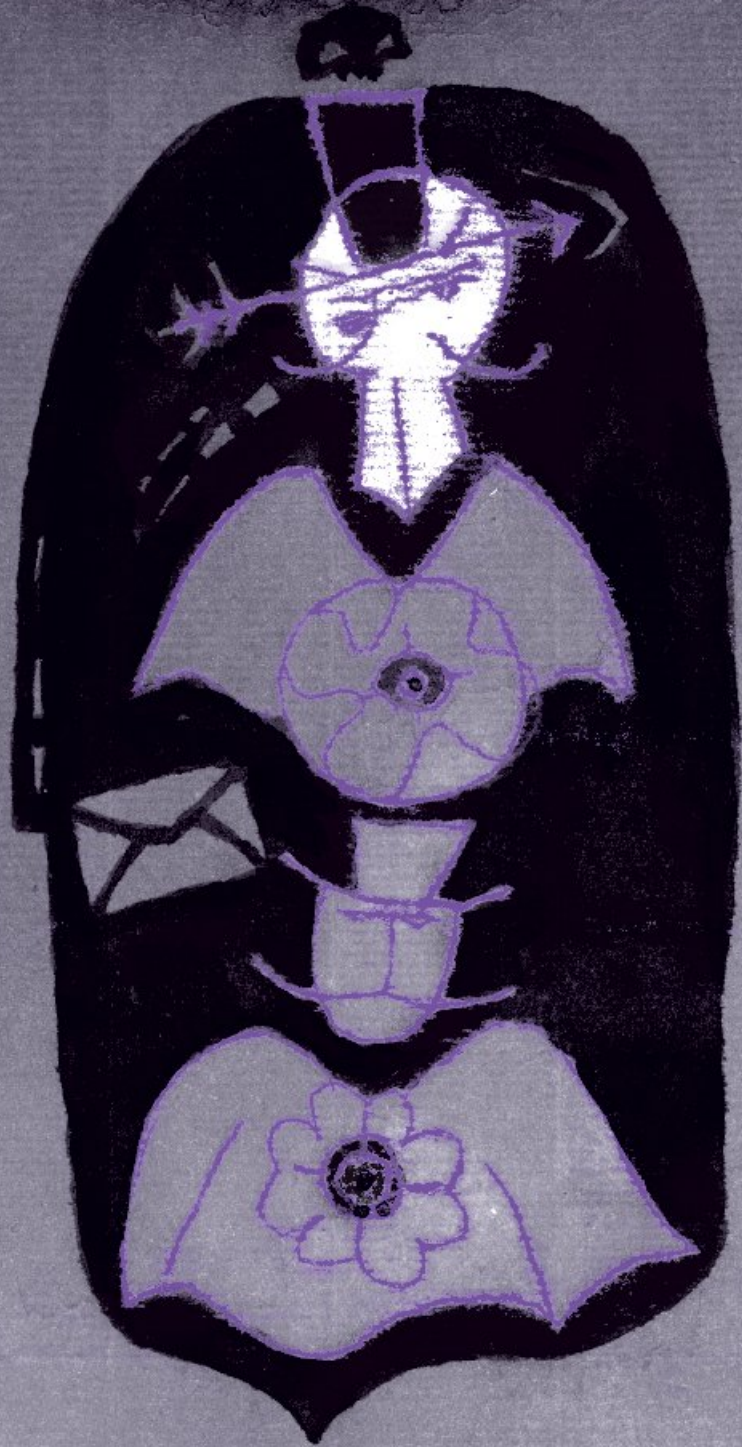
ISBN 978-80-7207-983-4 (epub)

PŘEDMLUVA

Je vskutku málo autorů, o něž by se jevil takový čilý zájem a o něž by bylo tolik bojováno jako o Hannse Heinze Ewerse vedle Franka Wedekinda, Maxe Broda a Gustava Meyrinka! Toť moderní autoři, proti nimž ráda kritika vytáhne, pro nic, zbytečně na poplach, neboť je mravně pohoršena jejich díly, která se vymykají běžné morálce šosáků a pseudomoralistů, nechápajících donquijottiadu svých válečných tažení. Ewersovi rádi upírají „umělecké posvěcení“, jež u něho je nahrazeno „machou“ a současností.

Leč je třeba nebýti malicherným a nespravedlivým!

Je nutno pátrati po povaze lidské duše a po jejích sklonech, jíti hlouběji do minulosti a sledovati je až k jejich samým začátkům. Mohli bychom směle tvrdit, že lidský duch byl vždy senzacechtivým, že prahl po vzrušení nervů a že toužil vždy po něčem, čím by se opil. Fantazie všech věků snažila se vždy uspokojit tuto touhu, a třebaže senzace jednotlivých věků byly odchylné, zůstávaly v podstatě týmž: senzací. Kdo dovedl vzpružovati ducha lidu senzací, měl lid! – mohlo by se stát pravidlem.

Cím kněží všech náboženství lákali k sobě davy, ne-li právě senzací? Tajemnost, obřady, hudba, tanec, slavnost byla spolu s hrůzou hlavním činitelem, který k sobě vábil a lákal. Kult egyptské bohyně lásky Aserté pod rouškou náboženství popouštěl uzdu zběsilé smyslnosti v zemi pyramid, sfing a mumii. Veselé náboženství Hellenů a Římanů znalo slavnosti Bacchovy a Priapovy. Římské paní a dívky nosily obrovského Falla z citroníkového dřeva na Quirinal. Císař Nero zapálil Řím a mučil křesťany; lid toužil po zábavách v cirku. Křesťanství zavedlo procesí a mystiku náboženských úkonů. Duchu středověku dodávala vzrušení svatá Inkvizice: veřejné popravy byly týmž divadlem pro lid, jako je dnes kino. Všude, všude vidíme snahu ovládati dav senzací, jež má tisíce podob. Senzace, toť stohlavá hydra, která vybírá svou daň takřka vše-

mi smysly. Pompéznost královských dvorů stejně jako nádhera církevních výkonů měla v sobě vždy cosi senzačního, něco, co omračovalo a lákalo a co vzbuzovalo úctu či obdiv, nadšení či úděs; pálení čarodějnic bylo stejnou senzací jako chrámové obřady velikonoční, neboť vždy šlo v podstatě o jediné: o divadlo pro vzrušení nervů. Poslední století vymyslela nová dráždidla čivů, řekl bych intimnější a individuálnější; opium, hašiš, alkohol, tabák, kofein na jedné straně a na druhé straně dráždidla čistě duševní, jako jsou divadlo, literatura, malířství, film a sport. Spisovatel, který „kráčí s časem“, podává čtenářům de facto vždy určitou dávku dráždidla, více méně silnou, neboť hledí vyvolat v jeho duši určitý pocit, snaží se v něm vzbudit napětí, zájem, souhlas a odpor: spisovatel, který nemá tuto evokační schopnost, který neumí vzbuditi ve čtenáři určitý pocit, je špatný spisovatel. Či lze zvatí dobrým spisovatelem toho, kdo zanechává čtenáře lhostejným ke svému dílu? Umělec tvoří s přesvědčením, že jeho dílo vzbudí rozruch, obdiv: je v něm tedy do jisté míry snaha býti senzačním. Ovšem, že každý si počíná jinak, dle svého individuálního názoru. Nedosáhl-li pak splnění požadavků, jež činil na své dílo, nezmohl je, tudíž jeho dílo je plané, zbytečné.

Umělec má právo zmocniti se všeho, co se mu naskýtá, a přetaviti to v umělecké dílo. „Špatnost“ nezáleží ve špatnosti samé, nýbrž v tom, jak se na ni dívá, a v úmyslu, s jakým se k ní staví. Baudelaire opěvoval každou zdechlinu, tedy věc zajisté nechutnou a odpornou – a způsob, jakým se zhostil tohoto úkolu, byl mistrný; vytvořil umělecké dílo. Zola líčí surové a hnusné scény, a přece jsou zpracovány tak, že v jeho popisu mizí vše, co uráží krasocit, neboť nezáleží na hezkosti slov, nýbrž na způsobu, jímž se vyřknou. Viděti nemravný úmysl mohou tu toliko ti, kdož jsou sami nemravní a zhovadilí, jedině spisovatel, který zúmyslně snaží se psáti nemravně, je nemravným. Pojem „mrvnosti“ a „nemrvnosti“ v umění je čirý nesmysl, neboť umění

je něco, co stojí mimo obecný život, jsouc samo tvořením a toto, stejně jako příroda, nezná těchto výrazů, vymyšlených člověkem. Malíř maluje nahé tělo nikoliv pro nahotu, nýbrž pro krásu. (Nemluvím tu arciť o těch, kdož přistupují zřejmě s úmyslem zdůrazniti pikantnost či vzbuditi necudné myšlenky.) Rubens maloval nahé ženy a nikdo nemůže říci, že by jejich nahost byla urážející nebo snad vypočítaná na dráždění pohlavního chtíce obstárlých kavalírů, kterýžto poslední případ můžeme zjistit u malířů rokoka, Bouchera a Fragonarda, ačkoliv i tito byli stejně umělci jako veliký barokní mistr Petr Pavel, neboť vyjadřovali ducha své doby. A věru byl by to jen hlupák, který by nazval Aubreye Beardsleye nebo Feliciena Ropse nemravným malířem, byť i jejich látky byly čerpány z oblasti „nemravnosti“. Nikoliv syžet, nýbrž zpracování může býti nemravným.

Je jisto, že umělec, aby dosáhl kýženého účinku, musí si svou látku zpracovati způsobem, který jí nejvíce odpovídá, který je jí vlastní. Každá myšlenka, aby se uplatnila, potřebuje svého zvláštního slohu, každá nálada jiné barvy, každé prostředí jiného výrazu. Flaubert, mistr slohu krásného, nemohl užiti k vytvoření „Salambo“, „Listopadu“ a „Madame Bovaryové“ téhož slohu. Kdyby byl užil jediného slohu, byl by stvořil toliko jediné umělecké dílo a ostatní by byla bezcenná. Bylo mu jasno, že sloh „Paní Bavoryové“ nemohl býti slohem „Salambo“. Chtěl-li Ewers docílit „Alraunou“ silného účinku, byl nucen nezbytně zvoliti groteskně přibarvený sloh; každý jiný druh by byl dílu ke škodě. Než „senzačnost“ Ewersova díla spočívá v odvaze a novosti své myšlenky, jež se vymyká názorům počestných tatíků, které pobouří každá novost, poněvadž jsou zvyklí žíti z konvence. Situaci tuto vystihl v předmluvě ke své hře „Král Kandaules“ André Gide: „Každý nový charakter na divadle připadá vždy nejprve výjimečným charakterem. Než jej připustí, připadá na divadle falešným. Divadlo žije z konvencí.

Horšíme se na toho, kdo nás z nich vytrhne, na toho, kdo se pokouší nás z nich vytrhnouti. Pro obecenstvo existují city, které jsou přirozené, a jiné, které jsou nepřirozené. Všechny city jsou v člověku, ale přes to se jisté z nich nazývají výlučně přirozenými, místo aby se nazývaly prostě častějšími.“ Tato slova možno aplikovati na kterýkoliv obor uměleckého tvoření. Stejným právem by se mohla uměleckost upírat všem spisovatelům mystických, fantastických záhadných a hrůzných příběhů, neboť i u nich je „senzačnost“. Edgar Allan Poe, E. T. A. Hoffmann, Villiers de L'Isle Adam, Jean Richepin, H. G. Wells, Conan Doyle a ostatní básníci hrůzy by touto jednoduchou logikou nebyli rovněž umělci, neboť i tito vyvolávají hrůzu prostředky, které shledávají nejúčelnějšími pro ten který případ, a možnost „idey“ bylo by lze stejně dobře popírat i u nich jako u Ewerse, stejně jako dokazovati úmysl „senzačnosti“. Z jakých ponutek vznikají Ewersova díla, mohli bychom vycítit z výroku malíře Martina Drolinga v novele „Srdce králů“: „Umělec je jako žena: jako nějaká dívka láká myšlenky, poddá se jim, dá se jim svést a rodí pak v hrozných mukách svá díla.“ Totž klíč Ewersova tvoření, jeho odpověď na otázku: „Jak tvořím?“

V celém bohatém díle autora románu „Alraune, die Geschichte eines lebenden Wesens“ setkáváme se s neklidným duchem člověka, který cestuje po celém světě, jako by byl štván fúriemi, který všude, kam přichází, dívá se na vše svýma vlastníma očima a objevuje a prožívá napínavá dobrodružství, hrůzné i tajemné příhody. Ewers je lovcem hrůzy, básníkem děsu, malířem krutosti rafinované i barbarské; je fantastou i snílkem, rozesněným lyrikem i výsměšným ironikem.

Hanns Heinz Ewers (*1871 v Düsseldorfu) opustil záhy lékárnickou dráhu a věnoval se plně literatuře, sbíraje po celém světě látky ke svým knihám.

Vydal knihy pohádek a bajek (Ein Fabelbuch [s Etzlem] 1901, – Die verkaufte Großmutter 1903, – Die Ginsterhexe (1904), eseje (Edgar Allan Poe, 1905), cestopisná díla (Mit meinen Augen 1909, – Indien und Deli 1911), básně (Mogami Nameh 1910, Deutsche Kriegslieder), divadelní kusy (Delphi 1906, – Das Wundermädchen von Berlin 1913 – a společně s M. Henrym Die toten Augen), novely a povídky (Das Grauen 1907, – Die Besessenen 1908), grotesky (Grotesken 1910, – Der gekreuzigte Tannhäuser u. a. Grotesken 1916) a romány (Alraune 1911, – Der Zauberlehrling oder Die Teufelsjäger 1909). Vedle toho četně překládá z Gautiera, Villierse de L'Isle-Adam a j.

Na Král. Vinohradech, v září 1920.
Emmerich Al. Hruška

PŘEDEHRA

Jak chceš popírat, milá přítelkyně, že jsou bytosti – nikoli lidé, ani nemá tvář – podivné bytosti, jež vznikly ze zvrácených chtíčů nesmyslných myšlenek?

Dobry, viš, má tichá přítelkyně, dobrý je zákon, dobrá jsou všechna pravidla i všechny přísné předpisy. Dobry je velký bůh, jenž stvořil tyto předpisy a tato pravidla i zákony. A dobrý je i člověk, jenž jich dbá, jenž jde svou cestou v pokoře a trpěliv a vždy věrně v šlépějích svého dobrého boha.

Jinaký je však zloduch, jenž nenávidí Dobrého. Rozbílí zákony a předpisy. Pracuje – to si dobře pamatuj – proti přírodě.

Je špatný, je zlý. A zlý je i člověk, jenž činí jako on. Je dítětem Satana.

A zlé je, velmi zlé, v odvěké sahat zákony a drzou rukou rvát je z jejich kovových spár. Zlý člověk ať tak činí – neb Satan mu pomáhá, jenž přemocným je pánem: ať tedy činí jen, co jeho vlastní zpupné vůli zachce se. Ať tropí věci, které všechna pravidla rozbíjejí a přírodu v rub obracející staví na hlavu. Leč ať se na pozoru má: je lží a klamem mámivým vše, co jen vytvoří. Do nebes strmí dílo jeho stále rostoucí – však posléze se zhrouťí a svým pádem pohrbí i blázna zpupného, jenž kdysi je vymyslíl.

Jeho Excellence Jakub ten Brinken, Dr. med., řádný profesor a skut. taj. rada, stvořil podivné děvče, stvořil je – proti všem zákonům přírody. Stvořil je, zcela sám, třebaže myšlenka byla dílem živého. A tato bytost, již dali pokřtíti a nazvali Alrúnou, rostla a žila jak lidské stvoření. Čeho se dotkla, to se zlatem stalo, kam pohlédla, tam divoké se rozesmály smysly. Kam však se snesl její otravný dech, tam v křik se daly všechny hříchý hned, a z půdy, již se lehké její nohy dotkly, bledé květy smrti vyrostly. Posléze ji zabil kdos; ten, jenž ji vymyslíl. Frank Braun, jenž mimo život běžel kolkolem.

Nikoli pro tebe, rusá sestřičko, napsal jsem tuto knihu. Máš modré a dobré oči, jež nevědí vůbec o hříších. Tvé dny jsou jako těžké hrozny modrých glycén, kanou jak ony dolů v měkký koberec: tak kráčí tu má lehká noha měkce pod loubími tvých tichých dnů, zalitými třpytnými paprsky slunce. Nikoli pro tebe napsal jsem tuto knihu, mé rusovlasé dítě, ty něžná sestřičko mých tiše rozesněných dnů –

Tobě však psal jsem ji, divoká, hříšná sestro mých horkých nocí. Když stíny se kladou, když moře ukrutné to krásné, zlaté slunce požívá, tu kmitne rychle po vlnách paprsek zelený jak jed. Tot první záblesk smíchu, kterým hřích se rozesměje nad úzkostlivým dnem, jež před smrtí strach pojímá. A hřích se tyčí nad tichými vodami, vysoko vzpíná se a zpupně roztahuje kolkolem v rezavých, žlutých a rudých i temně fialových barvách. A hřích chrlí svůj morový dech hlubokou nocí daleko v široširý svět.

A zřejmě cítíš horký jeho dech. Tu rozšíří se tvoje zornice a prudčeji se vzdeme tvoje mladá hrud'. Tu zachvějí se letmo nozdry tvé a rozpřáhnou se ze široka tvoje ruce, zvlhlé horečkou. Tu padají šosácké závoje všech tichých klidných dnů, tu z černé noci rodí se k životu – had.

Tu procitá pak, sestro, tvoje duše divoká, již radost jímá ze vší hanby, plná jedů všech. A z muk a krve, polibků a divých rozkoší výská pak vzhůru – i křičí dolů – tak pronikajíc do nebes i do pekel –
Sestro mých hříchů, tobě jsem tuto knihu psal.

1

Kapitola první, která ukazuje, jak vypadal dům, v němž skočila do světa myšlenka stvořit Alrúnu.

Bílý dům, v němž se Alrúna stala ten Brinkenovou – dávno, než byla zrozena, dříve nežli byla zplozena –, onen dům ležel na Rýně. Trochu venku z města, ve velké vilové třídě, vedoucí od starého arcibiskupského paláce, v němž je dnes universita. Tam ležel onen dům. A tehdy bydlel v něm pan justiční rada Šebastián Gontram.

Z ulice šlo se k domu dlouhou, ošklivou zahradou, která nikdy nespatriła zahradníka. Přišel jsi k domu, z něhož opadávala omítka, a hledal jsi zvonek, nenašel jsi ho však vůbec. Volal a křičel jsi, a nikdo nepřicházel. Posléze vrazilš' do dveří, vešel do domu a vystoupil po špinavých, nikdy nemytých dřevěných schodech. A velká kočka skočila temnotou.

Anebo – velká zahrada žila tisíci opicemi. To byly Gontramovy děti: Běda, Filip, Pavlík, Emílek, Josífek a Volfík. Byly všude: vězely ve větvích stromů, lezly v hlubokých jamách v zemi. Pak psi, dva drzí špiclíci a zmetek-fox. A k tomu trpasličí pinčlík právního zástupce Manassa, cosi jako hnědá koule, kulatý, sotva větší než pěst. Cyklop se jmenoval.

A všecko lomožilo a křičelo. Volfík, sotva jednoletý, ležel v dětském vozíku a řval, vysokým hlasem, zatvrzele, celé hodiny. Jenom Cyklop závodil s ním o rekord, štěkal, sípavě a chraptivě, nepřetržitě. Nehýbal se s místa, jako Volfík jen vyl a štěkal.

Gontramovi hoši lítali křovinami, pozdě odpoledne. Běda, nejstarší, měla dávat pozor; dohlížet, aby bratři byli způsobilní. Myslela si však: jsou způsobilní. A seděla vzadu v rozpadlé bezové besídce se svou přítelkyní, malou princeznou Wolkonskou. Tlachaly a hádaly se, soudily, že jim bude už brzo čtrnáct let a pak že se jistě mohou vdávat. Anebo alespoň mohou pak už mít milence. Byly však obě zbožné a usnesly se ještě

trochu počkat, čtrnáct dní ještě, až po prvním svatém přijímání.

Pak dostanou dlouhé šaty. Pak budou dospělé. Pak mohou mít milence.

Připadaly si velmi ctnostné při tomto svém rozhodnutí. A uvažovaly, že by bylo dobře, jít ihned do kostela na májovou pobožnost. Nutno se sebrati v těchto dnech, nutno býti vážným a rozumným.

„A pak tam bude snad také Schmitz!“ řekla Běda Gontramová.

Leč malá princezna ohrnula nosík:

„Pcha – Schmitz!“ řekla.

Běda chopila ji podpaždí.

„A Bavoři s modrými čepicemi!“

Olga Wolkonská se usmála.

„Ti? To jsou – puchýři! Víš, Bědo, opravdoví studenti nechodí vůbec do kostela!“

To ovšem byla pravda, opravdoví studenti nečinili nikdy nic podobného.

Běda si povzdechla. Odsunula rychle vozík s křičícím Volfíkem stranou a rozehnala se po Cyklopovi, který ji chtěl kousnout do nohy.

Ne, ne, princezna měla pravdu, s kostelem nebylo nic.

„Zůstaňme zde!“ rozhodla. A děvčata se vrátila do šeríkové besídky.

Všechny děti Gontramovy měly nekonečně chtivou touhu po životě. Nevěděly to – leč tušily to, cítily v krvi, že musejí zemřít mladé, svěží, v plném rozkvětu. Že mají jen málo času, vyměřeného ostatním lidem. A užívaly proto tohoto času trojnásob, lomozily a vztekalý se, užíraly a upíjely života do přecpání. Volfík křičel ve svém vozíku, křičel sám o sobě tolik, jak tři jiná nemluvnata dohromady. Jeho bratři však lítali zahradou a činili se, jako by to byli ne čtyři, ale čtyři tucty hochů. Špinaví, odření a roztrhaní, stále odněkud krvácející, z rozříznutého prstu, z odřeného kolena nebo nějakého důkladného škrábnutí.

Když slunce zapadlo, Gontramovi hoši umlkli. Vrátili se domů a zašli do kuchyně. Zhltaly mohutné hro-

mady krajíců s máslem, obložených šunkou a uzenicí. A pili vodu, kterou velká služka lehce barvila červeným vínem. Potom je služka umyla. Svlékla je, vstrčila je do kbelíků a chopila se černého mýdla a tvrdého kartáče. Kartáčovala je jako pár bot. Čisti však přece nebyli. – A divoká mládež křičela a řádila znovu ve svých dřevěných kbelících.

Potom k smrti unaveni vlezli do postelí, bouchli tam sebou jako pytel bramborů a už se nepohnuli. Vždycky se zapomněli přikrýt; to obstarávala služka.

Většinou v tuto hodinu přicházel do domu právní zástupce Manass. Vystoupil po schodech, zabušil holí na několik dveří, nedostal odpovědi a posléze vešel do jedné světnice.

Paní Gontramová mu vyšla vstříc. Byla vysoká téměř dvojnásob nežli pan Manass, jenž byl trpaslíkem, kulatý jak kulička, a podobal se na vlas svému ošklivému psu Cykloповi. Krátké štětiny rostly mu všude z lící, brady a rtů a z nich hleděl nos, malý a kulatý, jako ředkvička. Mluvil-li, štěkal, a zdálo se, jako by chtěl stále chňapnout.

„Dobry večer, paní Gontramová,“ řekl. „Pan kolega není ještě doma?“

„Dobrej večir, pane právní zástupče,“ řekla velká paní.

„Odložte si a jako doma.“

Malý Manass křičel:

„Zdali je už pan kolega doma? – A dejte to dítě přinést do domu, člověk nerozumí přece ani vlastnímu slovu.“

„Cák?“ tázala se paní Gontramová. Poté vyňala si z uší bavlněné zástrčky. „Ach ták!“ pokračovala. „Ten Volfík! – Jo, měl byste si přeci pořídít taky takovoudle věc, pane právní zástupče, pak byste neslyšel docela nic.“ Přistoupila ke dveřím a křičela: „Běla, Běla nebo Běda! Neslyšíte? Cák? Přinest toho Volfíka dom!“

Byla dosud v ranním obleku meruňkové barvy. Měla husté, kaštanové vlasy, nepořádně učesané, zpola rozčuchaně svislé. Její černé oči zdály se nekonečně

veliké, široce, široce rozevřené a plné žhavého, příšerného ohně. Leč čelo prohlubovalo se na spáncích v dutiny, úzký nos byl vpadlý a bledé líce byly napjaty těsně přes kosti. Veliké souchotinářské skvrny plály světle na lících –

„Máte nějaký dobrý cigáro, pane právní zástupče?“ otázala se.

Vyňal své pouzdro, zlobně, téměř vztekle.

„Kolik jste jich už dnes vykourila, paní Gontramová?“

„No, tak asi dvacet,“ usmála se. „Ale víte přeci, to sprostý svinstvo po štyrech fenykách – kapička změny mně udělá dobře. Tady tohle tlustý mně dejte, to bude dobrý!“

A vzala si těžké, téměř černé mexiko.

Pan Manass vzdychnul:

„Nono, copak myslíte? Jak dlouho to takhle ještě půjde!“

„Pcha!“ zasykla. „Jenom se nerozčilujte. Jak dlouho? Předevčirem povídal pan zdravotní rada: ešče šest měsíců. – Ale víte, zrovna to samý povídal už jednou před dvouma rokama. A já si myslím: vono se to nepřeháhlí, vono to jde pěkně pomalu s náhlýma souchotinama.“

„Kdybyste aspoň tolik nekouřila,“ zasténal malý právní zástupce.

Podívala se naň vyjeveně a vytáhla modré rty vysoko nad obnažené zuby.

„Cák? Cák? Mannase? Nekouřit už? Cák mám vlastně jináč dělat? Děti mít – každý rok zas jedno – víst domácnost se vším všudy – při tom náhlý souchotě – a nesmět si ani zakouřit?“

A bafla mu do tváře hustý čmoud, až se rozkašlal.

Pohlédl na ni napůl jedovatě, napůl zamilovaně a s obdivem. Tento malý Manass byl drzý jako nikdo jiný, stál-li před zábradlím v soudní síni, nikdy v rozpacích, a neměl nikdy nouze o vtip, o ostré, řezavé slovo. Štěkal, chňapal, kousal kolem sebe bez jakéhokoliv ohledu a bez nejmenší bázně. – Zde však, před tou-

to suchou paní, jejíž tělo bylo kostrou, jejíž hlava se šklebila jako umrlčí lebka, která už po léta stála ze tří čtvrtin v hrobě a se smíchem kopala si sama poslední jeho čtvrtinu, zde pociťoval úzkost. Tyto rozcuchané, lesknoucí se kadeře, které stále ještě rostly, stále silněji a stále hustěji, jako by jejich půdu sama smrt mrvila, tyto souměrné, svítící zuby, pevně svírající černý smotek tlustého doutníku, tyto oči, převeliké, bez naděje, bez vášně, téměř bez vědomí svých zářivých výhní – dávaly mu umlkati a činily ho ještě menším, než byl, menším téměř, nežli byl jeho pes.

Och, byl vzdělaný tento právní zástupce Manass. Říkali mu cestující naučný slovník a nebylo nic, o čem by v okamžiku nedovedl podat vysvětlení. Nyní si myslil: ona přísahá na Epikura.

Myslí si, že jí do smrti nic není. Dokud žije, není tu smrti. A bude-li tu smrt, nebude tu už jí.

Leč malý Manass viděl zcela dobře, že smrt už tu byla, třebaže paní dosud žila. Byla tu už dlouho, plížila se všude kolem v tomto domě. Hrála si na slepou bábu s touto paní, která nosila její znamení, nechala její znamenané děti křičet a řídit v zahradě. Ovšem – smrt se nepřeháhlila, šla pěkně pomalu, v tom měla paní pravdu. Leč smrt učinila tak jenom z rozmaru. Jen tak – poněvadž ji to bavilo, hráti si s touto paní a s jejími života chtivými dětmi, jako si hraje kočka se zlatými rybkami ve sklenici.

Chacha, smrti tu vůbec není! myslila si tato paní Gontramová, která ležela po celé dny na pohovce, která kouřila velké černé doutníky, četla nekonečné romány a nosila v uších bavlnu, aby neslyšela své povykující děti. Chacha, smrti tu vůbec není!?

Že není? Šklebila se smrt a smála se na právního zástupce z této žalostné masky, která mu bafala hustý kouř do tváře.

Malý Manass viděl tuto smrt, viděl ji dosti zřetelně. Zíral na ni strnule a přemítal dlouho, která smrt to asi je z velké galerie smrti. Dürerova? Anebo Böcklinova? Anebo nějaká divoká harlekýnská smrt Boschova

nebo Breughelova? Nebo dokonce šílená, záhadná smrt Hogarthova, Goyova, Rowlandsonova, Ropsova nebo Callotova?

Žádná z nich to nebyla. Před ním tu seděla smrt, s níž bylo možno vyjít, byla počestně měšťanská a romantická, byla to porýnská smrt, Rethelova. Byla to smrt, s níž bylo možno mluvit, jež měla vtip v těle, která kouřila a pila víno a dovedla se smát.

„Je dobře, že kouří!“ pomyslně si Manass. „To je velmi dobře: člověk ji aspoň necítí.“

Potom přišel justiční rada Gontram.

„Dobrá večer, kolego,“ řekl. „Vy už také tu? To je dobře.“ A počal s dlouhou historií, vyprávěje podrobně, co se vše dnes stalo, v kanceláři a u soudu.

Vesměs pozoruhodné věci. Co jen se může právníkům státi za celý život, to se dalo panu Gontramovi každého dne. Krajně vzácnější pak případy, mnohdy dosti veselé a směšné, i krvavé a nejvýš tragické.

Jenže – ani slovo z toho nebyla pravda. Justiční rada měl tutéž nepřekonatelnou úzkost před pravdou, jakou měl i před koupelí, ba i před umyvadlem, lhal, jak jen otevřel ústa, a spal-li, zdálo se mu o nových lžích. Každý věděl, že lže, leč každý mu přece jen rád naslouchal, neboť jeho lživé příhody byly tak veselé a dobré, a nebyly-li časem takové, byl dobrý způsob, jímž je předkládal svým posluchačům.

Byl statným čtyřicátníkem, s šedivým již, krátkým, velmi prořídlym vousem a sporými vlasy. Na černé tkanici nosil zlatý skřípec, který mu stále visel na nose šikmo, ponechávaje pole pohledu na modré, krátkozraké oči. Byl nepořádný, neupravený a nemytý, stále s inkoustovými skvrnami na prstech.

Byl špatným právníkem a byl krajně zaujat proti každé práci, kterou přenechával svým referendářům, kteří však nedělali rovněž nic, dávali se k němu do služeb jen z tohoto důvodu a často se po celé týdny v jeho kanceláři ani neukázali. Přenechával práci přednostovi své kanceláře a písařům, kteří spali. A když se časem

probudili, sepisovali větu, jež zněla: „Popírám.“ A připojili pak pod ni razítkový podpis justičního rady.

A přes to měl tento justiční rada dobrou praxi, mnohem a daleko lepší, než byla praxe tak vtipného a mnoho vědoucího Manasse. Rozuměl řeči lidu a uměl tlachat s lidmi. Byl oblíben u všech soudců a návladních, poněvadž nečinil nikdy potíží, dal všemu běžet svou cestou. Před trestním soudem a před porotou měl cenu zlata, to se dobře vědělo. Jednou řekl jistý státní návladní: „Navrhuji, aby obžalovanému nebyly odepřeny polehčující okolnosti: ať ho hájí pan justiční rada Gontram.“

Polehčující okolnosti – těch dosáhl pan Gontram pro své klienty vždycky. Manass však naopak dosti zřídkka přes svou učenost a své břitké obhajovací řeči.

A pak tu bylo ještě něco. Justiční rada měl několik případů, velkých, mohutných procesů, jež vzbudily pozornost po celé zemi. Probojoval je v dlouhých letech všemi stolicemi a posléze je vyhrál. Tu totiž se v něm náhle probudila nezvyklá, kdesi dřímající ráznost a vytrvalost. Taková úplně projetá věc, šestkrát prohraný, téměř nemožný proces, jenž přecházel z jednoho zastupce na druhého, takový případ s nejspletitějšími mezinárodními otázkami – o nichž neměl vůbec ponětí –, to ho zajímalo. Bratry Koschenovy z Lennepu, třikrát k smrti odsouzené, posléze přec dostal na svobodu ve čtvrtém znovu obnoveném líčení, přes krajně pádné nepřímé důkazy. A ve velikém milionovém sporu o moresnetské doly, v němž se žádný právník ve třech zemích nevyznal – a Gontram jistě ze všech nejméně –, docílil přece posléze příznivého rozsudku. Nyní vedl, už tři roky, veliký proces kněžny Wolkonské o právoplatnost jejího manželství.

A pozor hodno bylo, že tento člověk nemluvil nikdy o tom, co skutečně konal. Každému, s nímž se setkal, lhal do uší plnými ústy o svých drze vymyšlených právnických hrdinstvích – leč jeho rty nepřešla ani slabika o tom, co skutečně dokázal. Bylo tomu už tak: ošklivila se mu pravda.

Paní Gontramová řekla: „Večeře bude hnedle na stole. A bowličku sem taky připravila. Čerstvá mařinka. Mám se jít ešče tentoc oblíknout?“

„Zůstaň jen takhle, ženo,“ rozhodl justiční rada. „Manass nemá námitek.“ A přerušiv se náhle, zvolal: „Pro pána boha, jak to děcko křičí! Cožpak je nemůžeš utišit?“

Paní přešla kol něho dlouhým, pomalým krokem. Otevřela dveře do předsíně, kam odsunula služka vozík s dítětem. A chopivši se Volfíka, vnesla ho do pokoje a posadila ho do vysoké čtyřhranné dětské židle.

„Nejní žádnej div, že to tak křičí!“ řekla klidně. „Je celý mokrý.“ Nepomyslna však na to, aby dítě osušila. „Budeš přeci zticha, ty malej čerte,“ pokračovala, „cák nevidíš, že máme návštěvu?“

Volfík však se nedal návštěvou nikterak rušit. Pan Manass vstal, poklepal a pohladil jej po tlustých lících a přinesl mu velkého panáka, aby si s ním hrál. Leč dítě odstrčilo panáka, řvalo, bučelo a křičelo bez ustání. A Cyklop doprovázel je pod stolem ze všech sil.

Tu řekla mamá:

„Poček jen, můj cukroušku. Helejc, mám něco pro tebe.“

A vyňavši si z úst černý, rozžvýkaný zbytek doutníku – vsunula jej nemluvněti do úst. „Todlenc, Volfičku, to je přeci dobrý, cák?“

A dítě okamžitě utichlo, cumlalo a cucalo, a veliké smějící se oči jeho zářily nadměrným štěstím.

„No tak to vidíte, pane právní zástupče, jak se musí dovect s dětima?“ řekla veliká paní. Mluvila jistě a tiše, úplně vážně. „Ale vy muži víte čocku o dětích.“

Přišla služka a hlásila, že je prostřeno. Poté přistoupila nemotorně, zatím co panstvo se ubíralo do jídelny, k dítěti. „Bakany!“ řekla a vytrhla dítěti smotek z úst.

Volfík počal ihned zase výt. Služka ho vzala do náruče, hýčkala ho sem a tam, zpívala mu zádumčivou písničku ze své valonské domoviny. Neměla však víc štěstí nežli před ní Manass. Dítě křičelo, jako by je na nože

bral. Tu chopila se služka zase doutníkového smotku, naplivila naň a třela jej o špinavou kuchyňskou zástěru, aby udusila stále ještě doutnající jeho oheň. Vsunula jej pak znovu do červených úst Volfíčkových.

Poté chopila se dítěte, svlékla je, umyla, oblékla do čistého prádla a ustlala mu měkce v jeho postýlce. Volfík se nepohnul, dal si vše klidně líbit, tiše a spokojeně. A usnul, záře blažeností, stále s ohyzdným, černým smotkem v ústech.

O ano, ta veliká paní měla pravdu. Rozuměla dětem. Alespoň – Gontramovým dětem.

Uvnitř jedli do noci, a justiční rada vyprávěl. Pili lehké víno; teprve ku konci přinesla paní Gontramová bowli.

Muž její čenichal kriticky.

„Dej přece přinést trochu sektu,“ řekl.

Paní však postavila bowli na stůl se slovy:

„Dyk už nejní žádněj bowlsekt. A už jenom jedna láhev Pomery je ve sklepu.“

Podíval se na ni přes skřípec široce rozevřenýma očima a zavrtěl povážlivě hlavou.

„No, víš, ty jsi mně ale hospodyně! Nemáme už vůbec sektu a ty neřekneš o tom ani slovíčka? Něco takového! Žádný sekt v domě! Dej přinést tu láhev Pomery. Je jí vlastně příliš škoda pro bowli.“

A kolébaje hlavou sem a tam, opakoval:

„Žádný sekt! Něco takového! Musíme ihned nějaký opatřit. Pojď sem, ženo, přines mi péro a papír, musím dopsat kněžně.“

Když se však octnul papír před ním na stole, odsunul jej stranou a povzdychnul si: „Ach, pracoval jsem po celý den tolik! Pojď sem, ženo, budu ti diktovat.“

Paní Gontramová se nehýbala. Psát? To jí tak ještě chybělo!

„Ani mi nenapadne,“ řekla.

Justiční rada vzhlédl k Manassovi řka:

„Cožpak, pane kolego? Nemohl byste mi prokázat tu laskavost? Jsem tak vyčerpán.“

Malý právní zástupce podíval se naň vztekle.

„Vyčerpán?“ posmíval se. „Čímpak? Vyprávěním historek? Chtěl bych se jednou věru dozvědět, od čeho máte stále všechny prsty plné inkoustu, pane justiční rado. Od psaní přece jistě ne.“

Paní Gontramová se usmála a řekla:

„Ach, Manasse, to je přeci ešče od posledních vánoč, když musel dětem podpisovat špatný vysvědčení! Ostatně, cák se hádáte? Ať píše Běďa.“

A křikla oknem na Běďu.

Běďa přišla a s ní Olga Wolkonská.

„To je hezké, že jsi tu také,“ pozdravil ji justiční rada. „Večeřely jste už?“

Děvčata však už večeřela, dole v kuchyni.

„Sedni si sem, Běďo,“ přikázal otec, „semhle.“

Běďa poslechla.

„Tak! Teď si vezmi péro a piš, co ti řeknu.“

Běďa však byla pravé Gontramovo dítě a nenáviděla psaní. Vzápětí vyskočila ze židle.

„Neé, neé!“ křičela. „Ať píše Olga, ta to umí daleko líp než já!“

Princezna stála u pohovky; nechtěla rovněž. Leč její přítelkyně měla prostředek, aby ji učinila povolnou.

„Nebudeš-li psát,“ zašeptala jí, „nepůjčím ti hříchy pro pozejtří!“

To pomohlo. Pozejtří byla zpověď, a její zpovědní lístek vypadal dosud velmi bledě. Hřešiti se sice v této vážné době prvního přijímání nesmělo, leč ze hříchů se zpovídat musilo. Bylo nutno přísně se prozkoumat, přemýšlet, rozpomínat a hledat, zdali se nenajde ještě někde nějaký hřích. A toho princezna vůbec nikterak nedovedla. Běďa to však dovedla skvěle. Její zpovědní lístek jí záviděla celá třída, zvláště hříchy myšlenkami spáchané dovedla si vymyslet velkolepě, hned po tuctech najednou. Měla tento dar po svém papá: mohla se pochlubit celými hromadami hříchů, spáchala-li však někdy opravdu nějaký, tu se o něm zpovědník jistě vůbec nedověděl.

„Piš, Olgo,“ zašeptala, „pak ti půjčím osm těžkých hříchů.“

„Deset,“ žádala princezna.

A Běda Gontramová přikývla; nesešlo jí vůbec na tom, byla by dala i dvacet hříchů, aby nemusila psát.

Olga Wolkonská usedla ke stolu, chopila se péra a vzhledla tázavě.

„Piš tedy!“ řekl justiční rada. „Ctěná paní kněžno –“

„Je to pro mamá?“ otázala se princezna.

„Ovšem, pro koho jiného? Piš! Ctěná paní kněžno –“

Princezna napsala.

„Je-li to pro mamá,“ řekla, „mohu přece napsat: Milá mamá!“

Justiční rada řekl netrpělivě:

„Napiš, co chceš, dítě, jen piš.“

A ona napsala: „Milá mamá!“

A pak dle diktátu justičního rady:

„Musím Vám, bohužel, sdělit, že celá naše věc nemůže náležitě z místa. Musím mnoho přemýšlet, a člověk nemůže přemýšlet, nemá-li co pít. Nemáme však už doma ani kapky sektu. Pošlete nám proto laskavě, v zájmu Svého procesu, koš bowlsektu, koš Pomery a šest lahví –“

„St. Marceaux!“ zvolal malý právní zástupce.

„St. Marceaux,“ pokračoval justiční rada. „To je totiž zamilovaná známka pana kolegy Manasse, který nám také mnohdy pomáhá.“

S nejlepšími pozdravy
Váš –“

„Nuže, pohledte, kolego,“ řekl justiční rada, „jak těžce mi křivdíte. Nejen že jsem dopis nadiktoval, já jej také ještě vlastní rukou podepíšu!“ A připojil k dopisu své jméno.

Běda obrátila se napolo od okna.

„Jste hotovi?“ pravila. „Ano? No, pak vám chci jenom říci, že je to všechno docela zbytečné. Právě přijela Olžina mamá a jde zahradou.“

Béda zahlédla kněžnu už před hodnou chvílí, mlčela však hezky tiše a ani nehlesla, aby přerušila diktát dopisu kněžně. Když už Olga dostane deset pěkných hříchů, ať za to také pěkně pracuje! Takoví byli všichni Gontramové, otec, matka i děti: pracovali velmi, velmi neradi, přihlíželi však velmi rádi, když pracovali druzí. Kněžna vešla, tlustá a nabotnalá, s velikými brilianty na prstech a v uších, na krku a ve vlasech, bezmezně sprostá. Byla uherskou hraběnkou nebo baronkou; kdesi v Orientě poznala knížete. Došlo k svatbě, to bylo jisto; stejně jisto však také bylo, že obě strany se hned od počátku vzájemně podváděly. Ona chtěla toto manželství, které z jakýchsi důvodů bylo předem nemožné, přece jen zákonitě uplatnit, kníže však chtěl totéž manželství, které sice považoval za možné, dát prohlásit neplatným pro malé formální chyby hned při jeho uzavření. Sít lží a drzých podvodů: pravé sousto pro pana Šebastiána Gontrama. Všecko tu kolísalo, nic nestálo pevně, každé sebe menší tvrzení bylo ihned odpůrcí stranou vyvráceno, každý stín pevného zákona byl zákonem jiného státu zase zapuzen. Jen něco tu zbylo: malá princezna – jak kníže, tak kněžna přiznávali se tu k otcovství a mateřství a každý z nich si činil nárok na Olgu: tento výrobek jejich nezvyklého manželství, jemuž musilo připadnout tolik milionů. Matka byla současně ve výhodě, byla v právu držitele.

„Posaďte se, paní kněžno!“

Justiční rada by si spíše ukousl jazyk, než by byl tuto ženu oslovil „Jasnosti“. Byla jeho klientkou, a on s ní nezacházel ani o vlas lépe než se selskou ženou.

„Odložte přece!“ dodal, nepomohl jí však.

„Právě jsme vám psali,“ pokračoval. A přečetl jí onen krásný dopis.

„Ale prosím!“ zvolala kněžna Wolkonská. „Ale ovšem! Bude hned zítra ráno zařízeno!“ Otevřela svou taštičku a vyňala z ní těžký dopis. „Pohledte, ctěný pane justiční rado, přišla jsem právě v naší věci. Tu je psaní od vrchního župana hraběte Ormose z Velkého Bečkereku, víte –“

Pan Gontram sraštil čelo: to mu ještě chybělo! Ani král nesměl by mu uložit práci, když byl večer doma! Vstal a chopil se dopisu.

„Je dobře,“ řekl, „je dobře, to všechno vyřídíme zítra v kanceláři.“

Ona se bránila:

„Je to však velmi pilné. Velmi důležité –“

Justiční rada ji přerušil:

„Pilné? Důležité? Nuže, řekněte mi jen, co vy rozumíte, je-li něco pilné nebo důležité? Vůbec nic! Jenom v kanceláři lze to posoudit!“

A s přízvukem blahovlnné výčitky pokračoval:

„Paní kněžno, vy jste přece vzdělaná paní! Měla jste přece také jakési vychování? – A tu přece jistě víte, že neobtěžujeme lidi večer doma obchodními věcmi.“

Kněžna však stále trvala na svém:

„Ale v kanceláři vás přec nemohu nikdy zastihnout, ctěný pane justiční rado. Byla jsem jen v tomto týdnu čtyřikrát –“

Teď se pan justiční rada téměř rozzlobil:

„Přijďte příští týden! Cožpak myslíte, že člověk má jen váš krám? Co myslíte, že člověk má ještě jinak na práci? Co času stojí mě jen ten vrah Houten! A při tom jde o hlavu a ne o hrst milionků!“

A pan Gontram počal, jako by rozvíjel nit z klubka, nepřetržitě vyprávět věčnou historii o tomto náčelníku lupičů, který žil jen v jeho fantazii, a o právnických hrdinstvích, která vykonal pro tohoto nepřekonatelného vraha z vilnosti.

Kněžna vzdychala, leč naslouchala. Zasmála se také několikrát, vždycky na nepravém místě. Byla jediným z jeho mnoha posluchačů, který nikdy necítil, jak on lže, a byla také jediná, jež nerozuměla jeho vtipům.

„Pěkné příběhy pro děti!“ štěkal právní zástupce Mannass.

Obě děvčata naslouchala chtivě, zírajíce na justičního radu strnule, s očima široce rozevřenýma.

On se však nedal vyrušit a řekl:

„Ach, na něco podobného si musí člověk hned od mládí zvykat!“

Počínal si, jako by vrahové z vilnosti byli něco praobyčejného v životě, jako by se člověk setkával denně hned s několika tucty.

Posléze skončil a pohlédl na hodiny.

„Deset už! Děti musí na lůžko! Vypijte ještě rychle sklenici bowle.“

Děvčata pila, ale princezna prohlásila, že rozhodně nepůjde domů. Má takovou úzkost a nemůže spát sama. A se svou miss také ne – možná, že je to také takový přestrojený vrah z vilnosti. Zůstane proto u své přítelkyně. Neptala se však vůbec své mamá, jen Bédi a její matky.

„Pro mě za mě!“ řekla paní Gontramová. „Ale nezaspíte, ať přijdete zavčas do kostela.“

Děvčata předřepla s lehkou úklonou a vyšla z pokoje. Ruku v ruce, v těsném objetí.

„Bojíš se také?“ zeptala se princezna.

Béda řekla:

„Všecko je vylháno, co říká papá.“

Ale úzkost měla přece. Úzkost – a vedle toho podivnou touhu po těchto věcech. Ne je prožít – o ne, jistě ne. Ale vymýšlet si je, umět je také tak vyprávět.

„Ach, to by byly hříchy pro zpověď!“ povzdychla si.

Nahoře dopili bowli, paní Gontramová vykourila ještě poslední doutník. Pan Manass povstal a odešel do vedlejšího pokoje. A pan justiční rada vyprávěl kněžně novou historku. Ona skrývala své zívání za vějířem a pokoušela se stále, aby se dostala také k slovu.

„Ach ano, nejmilejší pane justiční rado,“ řekla rychle, „byla bych zapomněla! Smím pro vaši paní choť zítra v poledne přijet kočárem? Vzít ji s sebou na malou projíždku?“

„Zajisté,“ odpověděl on, „zajisté – chce-li.“

Leč paní Gontramová řekla:

„Nemůžu ject.“

„A pročpak ne?“ tázala se kněžna. „Jistě vám jen prospěje, přijdete-li trochu na čerstvý jarní vzduch.“

Paní Gontramová vyňala zvolna doutník z úst a řekla:

„Nemůžu ject. Nemám slušnej klobouk na hlavu.“
Kněžna se zasmála, jako by to byl žert, a projevila ochotu, že pošle hned ráno modistku s novými jarními modely na vybranou.

„Pro mě za mě,“ řekla paní Gontramová.

„Ale pak pošlite Beckrovku z Quirinský ulice – ta má ty nejlepší.“ A povstavši zvolna, pozorovala chvíli zamyšleně svůj dohořelý smotek, načež řekla:

„A tedkonc pudu spat – dobrou noc!“

„O ano, už je čas, musím už také jít!“ zvolala kněžna rychle. Justiční rada doprovodil ji dolů a zahradou na ulici. Pomohl jí do kočáru a uzavřel pak opatrně zahradní bránu.

Když se vrátil, stála jeho paní v domovních vratech s hořící svíčkou v ruce.

„Nemůžem jít spát,“ řekla klidně.

„Cože?“ tázal se on. „pročpak ne?“

Ona opakovala:

„Nemůžem jít spát. – Manass tam leží jak na svej posteli!“

Oba pak vystoupili po schodech do druhého patra a vešli do ložnice. V obrovské manželské posteli ležel, pěkně napříč, v tvrdém spánku malý právní zástupce. Šaty jeho visely pečlivě přes židli, boty stály vedle. Ze skříně vytáhl čistou bílou košili a oblékl si ji. Vedle něho jako malý ježek choulil se jeho Cyklop.

Justiční rada chopil se svíčky a posvítil si.

„A tento muž mně hubuje, že prý jsem líný!“ řekl vrtě udiveně hlavou. „A sám je příliš líný jít domů!“

„Pst!“ zasykla paní Gontramová. „Pst! Jináč je obá probudíš!“

Manželé vyňali pak ze skříně ložní a noční prádlo a odešli. Zcela tiše. Paní Gontramová upravila dole dvě lůžka, na pohovkách.

A tam spali.

Ve velikém domě všichni spali. Dole vedle kuchyně Běla, silná kuchyňská služka, u ní tři psi; ve vedlejší světnici čtyři divocí kluci, Filip, Pavlík, Emilek a Josífek. Nahoře spaly obě přítelkyně, v Bédině velkém balkónovém pokoji; vedle spal Volfík se svým černým tabákovým cumlíkem; v saloně spali pan Šebastián Gontram a jeho paní. Ve druhém patře chrápali o závod pan Manass a jeho Cyklop, a zcela nahoře, v podkrovním pokojíčku, spala Žofka, panská, která se vrátila z tančírny a tiše se vplížila po schodech nahoru.

Všichni spali, spali. Dvanáct lidských těl a čtyři bystrí psi.

Cosi však nespalo. Plížilo se pomalu kol velikého domu –

Venku, podél zahrady, táhl se Rýn. Vypínal svou hrud, sešněrovanou do zdí, nahlížel do spících vil, tlačil se těsně ke staré celnici. Kočky a kocouři prolézali křovinami, prskali, škrábali, kousali a bili se vzájemně, řítili se kupředu koulíce ohnivě jiskřícíma očima. Pojímali se, vlně, naříkavě, vyčerpávající se v bolestivé, mučivé rozkoši –

A v dáli, daleko odkudsi z města zaléhal sem opilý zpěv divokých studentů.

Cosi lezlo kol bílého domu na Rýně. Plížilo se zahradou, kolem polámaných lavic a chromých židlí, hledělo se zalíbením na pekelné rejdy lásky chtivých koček.

Lezlo to kol domu. Škrábalo tvrdým nehtem po stěnách, že omítka skřípavě opadávala. Vráželo to též do dveří, že se tiše třásly. Jako závan větříčku, tak lehce.

Pak se to octlo v domě. Plížilo se to po všech schodech, lezlo opatrně všemi světnicemi. Stanulo, rozhlédlo se kolkolem, tiše se usmívajíc.

Těžké stříbro stálo v mahagonovém bufetu. Vzácné poklady z císařské doby. Leč okenní tabule popraskaly a mezery byly zalepeny papírem. Holandské obrazy visely po stěnách, dobré práce Koekkoekovy, Verboekh-